

Väikeriikide huvide kaitse muutuvas rahvusvahelises korras: Eesti valikud pärast senise maailmakorra muutumist

*Raport Riigikogu
väliskomisjonile*

HOLGER MÖLDER, KATRIN NYMAN-
METCALF (TALTECH), TIMOTHY LESS
(UNIVERSITY OF CAMBRIDGE, UK), NOEL
FOSTER (US NAVAL WAR COLLEGE)
31.08.2026

Sisukord

Kaasaegne
rahvusvaheline
süsteem ja väikeriigi
mõiste

Väikeriik vs tark riik

Julgeolekukeskkond

Reeglite põhine
maailmakord

Globaalprobleemid

Ideoloogiline
lõhestumine

Sõjad, kriisid ja
konfliktid

2026. aasta „Eesti
julgeolekupoliitika
alused“

Venemaa Föderatsiooni
positsioneerumine
Eesti
julgeolekukäsitluses

Hiina Rahvavabariik ja
tema rahvusvaheline
seisund

Ameerika Ühendriigid
ja transatlantilised
suhted

Mõjutustegevus ja
psühholoogiline sõda

Riigikaitse rahastamine

Riigikaitse
korraldamine

Eesti
julgeolekukeskkond ja
välispoliitilised valikud

Väikeriikide
kohanemismudelid
muutuvas
julgeolekukeskkonnas

„Small state“ ja „smart
state“ kui vastanduvad
strateegilised loogikad

Võimalikud
strateegilised
muutepunktid
lähitulevikus

Kokkuvõte

Rahvusvaheline julgeolekukeskkond on 2026. aastal jätkuvalt halvenenud. Sõda Ukrainas ei näita vaibumise märke ning USA ja Iisraeli initsiatiivil algas uus sõjaline konflikt Iraaniga.

Halvenenud julgeolekukeskkonnale viitavad imperialistliku mõtteviisi taassünd, sõja legitimeerimine rahvusvahelises poliitikas ja rahvusvaheliste organisatsioonide nõrgenev mõju, mis mõjub halvavalt väiksematele riikidele.

Rahvusvahelise õiguse asemel räägitakse enam jõupoliitikast ja võidurelvastumisest.

Maailma lähimate aastakümnete arengut mõjutavad tehnoloogilise arengu kõrval planeedi rahvastiku kasvamine ühes suurema tarbimisega ja paljude elutähtsate ressursside vähenemine, mis nõuavad rahvusvahelist koostööd, kuid põhjustavad geopoliitilisi pingeid.

Väikese riigina on Eesti huvides toetumine rahvusvahelisele õigusele ja rahvusvahelistele organisatsioonidele.

Smart state instead of small state?

Eesti välis- ja julgeolekupoliitika strateegiline raamistik võiks olla rajatud „targa riigi“ (smart state) doktriinile, mille kohaselt väike riik kompenseerib oma füüsiliste ressursside, geograafilise sügavuse ja rahvaarvu piiratuse tehnoloogilise ülimuslikkuse, digitaalse innovatsiooni ja nišivõimetega.

Kahe strateegilise loogika vastasseis: väikeriik otsib kaitset, kuid tark riik püüab muuta ennast asendamatuks. Eestis on kontseptuaalne vastuolu: Eesti on riigina võtnud omaks mitmed targa riigi põhimõtted, kuid ühiskonnas valitseb tugev väikeriiklik mentaliteet.

Eesti 2026. aasta julgeolekupoliitika alused vastavad laias plaanis julgeolekukeskkonnas toimunud muutustele, kuid toimuvate muutuste kiire eskalatsioon nõuab pidevat valmisolekut olukordi ümber hinnata ja imaginaarsemaid lahendusi.

Eesti riigikaitse vajab innovaatilisemat ja kaasaegsemat kontseptsiooni, mis on ajakohastatud julgeolekukeskkonnas toimuvatele muutustele.

Eesti „targa riigi“ välispoliitiline mudel ei ole mitte lihtsalt „tugev NATO ja EL“, vaid NATO + EL + NB8 + JEF + kahepoolsed strateegilised partnerlused + tehnoloogiline nišidiplomaatia + võimalikult lai globaalne diplomaatiline võrgustik, mis eristab „liitlassõltuvust“ „võrgustunud väikeriigi“ strateegiast.

Julgeolekukeskkonna muutused

- Rahvusvaheliste reeglite ja institutsioonide nõrgenemine, suurriikidevahelise konkurentsi suurenemine, tehnoloogilised muutused ja valitsusväliste osalejate kasvav tähtsus vähendavad kõik seda kaitset, mida väiksemad riigid on ajalooliselt saanud suhteliselt ettearvatavast rahvusvahelisest süsteemist.
- Rahvusvahelises poliitikas vastandub „targa riigi“ (smart state) teooria klassikalisele „väikeriigi“ (small state) kontseptsioonile.
- Tehnoloogiline oskusteave võib anda Eestile teatud poliitikavaldkondades ebaproportsionaalselt suure mõju, kuid see ei kõrvalda väikeriigi struktuurilisi tunnuseid: piiratud elanikkond, suhteliselt väike majanduslik baas, sõltuvus rahvusvahelistest turgudest ja infrastruktuurist ning haavatavus palju suuremate riikide otsuste suhtes. Väikesed riigid võivad sellist mahajäämust kompenseerida koostöö, institutsioonide, tehnoloogilise spetsialiseerumise, mainekujunduse ja diplomaatilise ettevõtlikkuse kaudu.

Tark riik

- Targa riigi doktrinaalsed põhisambad on:
 - 1) riik mõistab täpselt globaalset jõudude vahekorda ja positsioneerib end nutikalt;
 - 2) riik ei looda pimesi teiste armuandidele ega muutu pelgalt sabassörkijaks (anti-Blanche DuBois efekt) ;
 - 3) investeeringud kübervõimesse, tehisintellekti ja innovatsiooni asendavad puuduvat massiivset armeed ja loovad rahvusvahelist mõjuvõimu;
 - 4) edu saavutatakse keskendudes konkreetsetele nišivaldkondadele (nt küberjulgeolek, rohetehnoloogia), kus ollakse asendamatud;
 - 5) riigisisesele tähendab „tark riik“ andmete ja tehnoloogia kaasamist avalike teenuste ja otsustusprotsesside parandamiseks - suurandmete (Big Data) ja tehisintellekti abil prognoositakse kriise ning juhitakse ressursse efektiivselt, tehnoloogia (nt e-hääletus, ühisloome) võimaldab ekspertteadmiste ja kodanike tagasiside otsest kaasamist riigi juhtimisse, riik ehitab üles turvalised ja paberivabad baassüsteemid, mida on raske rünnata ja mis toimivad tõrgeteta jne

Rahvusvaheline süsteem

- Rahvusvahelise süsteemi arengus oleme jõudnud hetke, kus reeglite põhisele maailmakorrale on esitatud tugev väljakutse. Venemaa ja Hiina (viimane mõningate reservatsioonidega, ta ei soovi niivõrd kehtivat süsteemi muuta kuivõrd tema huvidele kohandada) ohustavad reeglite põhist korda, mis neile ei ole kunagi sobinud, kuid nüüd on nendega jõuliselt liitunud USA Donald Trumpi administratsioon, mis sobib strateegilises ja kontseptuaalses plaanis Venemaale ja Hiinale väga hästi.
- Revisionistlike (muutust soovivate) jõudude eesmärk on asendada reeglite põhine süsteem tehingutepõhise süsteemiga (või pigem süsteemitusega – global disorder), kus osapoolte poliitilisi valikuid dikteerivad jõuvahekorrad.
- Eestile kui väikesele riigile pole soovitatav väljakutsega kaasa minna, vaid leida demokraatlikke väärtuseid jagavaid partnereid Euroopa Liidus ja NATOs.
- Pigem panustada institutsionaalsele formaadile kui orientatsioonipoliitikale, millega riigi huvid seotakse ühe või teise suurriigi huvidega. Euroopa Liit, NB8, koostöö Suurbritannia ja Kanadaga võiksid pakkuda sobiva alternatiivi arvestades Ameerika Ühendriikide muutunud poliitilist kurssi (mis võib olla ajutine sõltuvalt eelseisvate vahevalimiste ja 2028. aasta valimiste tulemustest).

Table 1. International interventions in the post-Cold War Kantian international system

	Forces involved	UN mandate (yes/no/abstained)
Kuwait	Coalition vs Iraq	UNSC resolution no 678 (29.11.1990) 12-2(Cuba, Yemen)-1(China)
Somalia	UN vs Somalia	UNSC resolution no 794 (03.12.1992) 15-0-0
Bosnia-Herzegovina	NATO vs Yugoslavia	UNSC resolution no 1031 (15.12.1995) 15-0-0. IFOR authorized.
Kosovo	NATO vs Yugoslavia	UNSC resolution no 1244 (10.06.1999) 14-0-1(China). KFOR authorized.
East-Timor	UN vs Indonesia	UNSC resolution no 1264 (15.09.1999) 15-0-0
Afghanistan	Coalition/NATO vs Afghanistan/Taliban	UNSC resolution no 1386 (20.12.2001) 15-0-0. ISAF authorized.
Iraq	Coalition vs Iraq	UNSC resolution no 1483 (22.05.2003) 14-0-1(Syria was absent). US and UK recognized as occupying powers.
Sudan	AU vs Sudan	UNSC resolution no 1556 (30.07.2004) 13-0-2(China , Pakistan). AMIS authorized.
Lebanon	UN vs Israel	UNSC resolution no 1701 (11.08.2006) 15-0-0. Expanded mandate to UNIFIL
Somalia	AU vs Somalia/ICU	UNSC resolution no 1744 (21.02.2007) 15-0-0
Libya	NATO vs Libya	UNSC resolution no 1973 (17.03.2011) 10-0-5 (Brazil, China , India, Germany, Russia)

Kahe julgeoleku põhidokumendi võrdlus

2023	2026
Venemaa on pikaajaline eksistentsiaalne oht	Venemaa valmistub võimalikuks sõjaks NATO-ga
USA/Atlandi-ülene side on tugeva julgeoleku vundament	USA strateegiliste hoiakute muutumine on ise julgeolekukeskkonna muutuja
Euroopa/NATO ühtsus	Euroopa peab võtma rohkem iseseisvat vastutust
vähemalt 3% SKP kaitsele	vähemalt 5% SKP <i>Soovitus: Mitte kui palju, vaid kuidas raha kasutatakse. Mitte suurem protsent SKP-st, vaid suurem SKP.</i>
territoriaalkaitse	aktiivkaitse
kriisikindlus	sõjaks valmistumine läbiva lähtekohana <i>Sõda väljendab kriisi haripunkti, kus vaenutegevus on muutunud intensiivseks.</i>
elanikkonna üldine kriisivalmidus	7 päeva inimesele, 30 päeva ühiskonna varustuskindlusele
Venemaa mõjutustegevuse konkreetne kirjeldus	mõjutustegevus osana süsteemsest hübriidkonfliktist + psühholoogiline kaitse
küber- ja digijulgeolek	AI, kvant, droonid, pilvteenused, digisuveräänsus, postkvantkrüpto
energiasõltumatus Venemaast	laiem geökonomiline ja tehnoloogiline sõltumatus/riskide juhtimine
kogu ühiskonna kerksus	kogu ühiskonna mobiliseeritavus + selgem riiklik juhtimisahel

Väikeriikide strateegiate võrdlus – kuidas teised väikeriigid oma huve kaitsevad?

Riik	Muutus / põhistrateegia	Kuidas väikeriigi huvi kaitstakse	Mida Eesti jaoks võrrelda
Soome	2025 uuendatud ühiskonna julgeolekustrateegia	„Laiapindne julgeolek“: riik + ettevõtted + organisatsioonid + kodanikud; elutähtsate funktsioonide tagamine; rõhk mitte ainult valmisolekul, vaid kriisile reageerimisel	Kas Eesti laiapindne riigikaitse kontseptsioon on sama institutsionaliseeritud või rohkem kaitsepoliitikakeskne?
Rootsi	neutraalsusest NATO liikmeks + 2025–2030 suur totaalkaitse süsteemi taastamine	sõjaline + tsiviilkaitse, psühholoogiline kaitse, vabatahtlikud, innovatsioon, NATO kollektiivkaitse	Paralleel Eesti 2026 „sõjaks valmistumise“ nihkega
Taani	pikaajaline, kuid paindlik 2024–2033 kaitseraamistik	NATO + ühiskondlik julgeolek + geograafiline prioritseerimine; perioodilised vaheotsused võimaldavad strateegiat kiiresti muuta	Huvitav alternatiiv Eesti fikseeritud 5% sisendnäitajale
Singapur	pikaajaline totaalkaitse	kuus sammast: sõjaline, tsiviil-, majanduslik, sotsiaalne, digitaalne ja psühholoogiline kaitse	Väga tugev „smart state“ mudel: puuduvat massi kompenseeritakse kvaliteedi, tehnoloogia ja ühiskondliku organiseeritusega
Taiwan	asümmeetriline kaitse + kogu ühiskonna vastupanuvõime	odavamad hajutatud võimed, droonid, raketid, mobilisatsioon, tsiviil-sõjaline koostöö, partnerlussuhted	Eesti jaoks ilmselt kõige huvitavam sõjalise innovatsiooni võrdlus

Kuidas nad on
julgeolekukeskkonnas
toimunud muutustele
reageerinud?

Riik	Varasem põhiline orientatsioon	Kohanemine	Uus välispoliitiline loogika
Soome	sõjaline mitteühinemine + EL	NATO + EL + kahe- ja multilateraalsed võrgustikud	ankurdamine mitmesse julgeolekuvõrgustikku
Rootsi	mitteühinemine + tugev EL	NATO, Euroopa kaitse, NB8/JEF, strateegilised partnerid	Euroopa tugevdamine USA ebakindluse ja Venemaa ohu vastu
Taani	tugev USA/NATO orientatsioon	Euroopa julgeolek + Ukraina + Arktika + globaalsed partnerid	transatlantismi täiendamine Euroopa ja globaalse hajutamisega
Singapur	USA julgeolek + Hiina majandus + ASEAN	partnerite ja tarneahelate veel suurem mitmekesistamine	strateegiline optionaalsus
Taiwan	USA-keskne julgeolek + piiratud diplomaatiline tunnustus	USA kõrval Euroopa, Jaapan ja laiem demokraatlike partnerite võrgustik	muuta enda julgeolek teiste riikide huviks

Järeldused

Põhijäreldus: Eesti peab välis- ja julgeolekupoliitiliste tegevuste planeerimisel lähtuma pigem „targa riigi“ võrgustunud kui „väikeriigi“ sõltuvuslikust kontseptsioonist.

- Selleks tuleb lahendada strateegiline dilemma: kuidas ühiskonna valitsev mentaliteet lähtub suures osas konservatiivsetest traditsionalistlikest vaadetest ning eesrindlikel ideedel on raske leida laiemat toetust ühiskonnas. Kuigi ühiskond teadvustab laialdaselt Venemaad kui Eesti suveräänsusele vaenulikku riiki, on ta märksa avatum sealt levivatele vaadetele ning väärtussüsteemile ja seeläbi ka palju vastuvõtlikum vaenulikule mõjutustegevusele, mille eesmärk on nõrgestada lääneliku demokraatia põhimõtete levikut Eesti ühiskonnas.
- Eesti ei peaks lihtsalt kuuluma rahvusvahelistesse institutsioonidesse, vaid peaks neid aktiivselt kasutama oma piiratud riiklike ressursside võimendamiseks läbi rahvusvahelise koostöö (mitte me ei sõltu Brüsselist, vaid meie olemegi Brüssel).
- EL annab Eestile mõjuvõimu kaubanduse, sanktsioonide, regulatsiooni, majandusjulgeoleku ja välispoliitika valdkonnas, mida ta üksi ei suudaks teostada.
- NATO muudab Eesti riigikaitse osaks palju suuremast kollektiivsest heidutusjõust.
- NB8 ja muud Põhja-Balti koostöövormid võimaldavad väikestel ja keskmise suurusega riikidel kooskõlastada seisukohti enne otsuste tegemist suuremates institutsioonides: diplomaatiline koordineerimine, luureandmete vahetus, meresõiduohutus, kaitsehanked, infrastruktuuri kaitse, tehnoloogiline koostöö ning ühised seisukohad ELis ja NATOs.